מימון סחר: שטרי חליפין ואשראי דוקומנטרי

Dr Alexander Ressos, TEP
Attorney-at-Law (Switzerland and Germany),
Solicitor (England & Wales and Hong Kong)
Of Counsel, KGP Legal LLC
alexander.ressos@kgplegal.com.sg
www.ressos.com.sg

שטר החליפין

המכשיר הבסיסי של מימון הסחר במאה ה־19 היה שטר החליפין. המשפט האנגלי קודד אותו בחוק שטרי החליפין (Bills of Exchange Act 1882), שנוסח על ידי מקנזי צ'אלמרס (Mackenzie Chalmers) וקיבל אישור מלכותי ב־18 באוגוסט 1882. סעיף 3 לחוק מגדיר שטר כ"פקודה בכתב שאינה מותנית, הממוענת מאדם אחד לאחר", החתומה בידי המושך, המחייבת את הנמשך לשלם סכום כסף קצוב, לפי דרישה או במועד עתידי קבוע או ניתן לקביעה, לאדם מסוים או למוכ"ז.[1] החוק קודד נוהג שהסוחרים פיתחו במשך מאות שנים. מאחר שפקודת המשפט האזרחי משנת 1878 (Civil Law Ordinance), שנדונה בפרק III של חלק A, החילה את דיני המסחר האנגליים ביישובי המצרים (Straits Settlements), אותם עקרונות חלו גם על שטרות שנמשכו בסינגפור.[2]

שטר שמשך יצואן מסינגפור על הקונה שלו בלונדון פעל כך. היצואן שלח את הסחורה ומשך שטר על הקונה, לפירעון בתום תקופה נקובה לאחר הצגה, למשל שלושה, ארבעה או שישה חודשים. הוא מכר את השטר לבנק חליפין בסינגפור וקיבל דולרים מיד. הבנק שלח את השטר למשרדו בלונדון, שהציג אותו לקונה לקיבול. לאחר הקיבול ניתן היה להחזיק את השטר עד

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

לפירעונו או לנכות אותו בשוק הכספים של לונדון. מדריכי בנקאות בני התקופה ציינו כי שטרות שנמשכו בהודו מתקצרים משישה חודשים לאחר הצגה לשלושה חודשים, ודוחות המטבע של המצרים ציטטו שערים לשטרות בנקאיים לארבעה חודשים לאחר הצגה.[3]

השטר הדוקומנטרי

בנקי החליפין קנו לעתים רחוקות שטר ללא בטוחה. הם דרשו מהיצואן לצרף את המסמכים שהעניקו שליטה בסחורה: שטר המטען (bill of lading) שהנפיק בעל האונייה, ששימש קבלה, ראיה לחוזה ההובלה ומסמך קניין, וכן החשבונית ופוליסת הביטוח הימי או אישור הביטוח. שטר שצורפו אליו מסמכים אלה כונה שטר דוקומנטרי. הבנק החזיק במסמכים עד שהקונה קיבל את השטר, בתנאים המכונים מסמכים כנגד קיבול, או עד ששילם אותו, בתנאים המכונים מסמכים כנגד תשלום.

השטר הדוקומנטרי פתר את בעיית האמון בין צדדים מרוחקים. היצואן בסינגפור קיבל תשלום מהבנק בלי להמתין לקונה. לבנק הייתה זכות חזרה כלפי היצואן אם הקונה לא קיבל את השטר. הוא גם החזיק בסחורה כבטוחה באמצעות שטר המטען. הקונה קיבל את הסחורה רק לאחר שקיבל את השטר או שילם אותו. פוליסת הביטוח כיסתה את אובדן המטען בים. כל מסמך מילא תפקיד משפטי. יחד הם אפשרו להון לזרום מעבר לאוקיינוסים אל סוחרים שהמלווה מעולם לא פגש.

השיטה נשענה על בתי הסוכנות (agency houses) לא פחות מאשר על הבנקים. הבתים ארגנו את המשלוח, השיגו את שטרי המטען, סידרו את הביטוח ומשכו את השטרות. רבים מהם שימשו סוכנים של חברות הספנות והמבטחים שאת מסמכיהם צירפו. בית אחד יכול היה אפוא לעמוד מאחורי הסחורה, ההובלה, הביטוח והשטר, כשבנק החליפין מספק את הכסף ואת הקשר ללונדון.

כסף, סטרלינג וסיכון מטבע

המטבע של סינגפור היה דולר כסף, ואילו המטבע של לונדון היה סטרלינג על בסיס תקן הזהב. כל שטר בין שתי הערים נשא אפוא סיכון מטבע. כאשר מחיר הכסף ירד מול הזהב לאחר שנות ה־70 של המאה ה־19, יצואן שמכר סחורה תמורת סטרלינג הרוויח, ואילו יבואן שחב סטרלינג הפסיד. הבנקים הגנו על עצמם באמצעות התאמת קניות ומכירות של שטרות בכל כיוון וניהול הפוזיציות שלהם בין הסניפים.[4] בנק חליפין שטעה בהערכת השוק יכול היה להפסיד הפסדים כבדים, כפי שהראו הקריסות של שנות ה־60 וה־80.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

הצמדת דולר המצרים (Straits dollar) לסטרלינג בשער של שני שילינג וארבעה פני בשנת 1906, שתוארה בפרק I של חלק זה, ביטלה חלק ניכר מסיכון זה בסחר בין סינגפור לבריטניה.[5] היא לא ביטלה את הסיכון בסחר עם סין, שמטבעה נותר על בסיס כסף. בנקי החליפין המשיכו אפוא לנהל משולש של מטבעות, תפקיד שמחלקות הטרז'רי של יורשיהם המודרניים ממלאות עד היום עבור לקוחות הסוחרים בין אסיה, אירופה וארצות הברית.

מקדמות כנגד סחורות והעברות כספים

לצד עסקי השטרות העניקו הבנקים מקדמות כנגד סחורות במחסנים וכנגד מטילי מתכת יקרה, כפי שמראים התנאים של ה־Union Bank of Calcutta בשנת 1840. מקדמות אלה אפשרו לסוחרים להחזיק מלאי של תוצרת עד שהשוק יהיה נוח. הן גם אפשרו לבתי הסוכנות לממן את לקוחותיהם האסייתים בעקיפין, שכן הבית לווה מהבנק והלווה הלאה על סמך האשראי שלו עצמו.

הבנקים טיפלו גם בהעברות כספים. השכר והרווחים שמהגרים סינים שלחו הביתה לגואנגדונג ולפוג'יאן הצטברו בסינגפור, שהפכה לנקודת איסוף מרכזית של כספי העברות מכל דרום־מזרח אסיה. סוכני העברות סינים קטנים אספו את הכסף ונעזרו ברשתות של הבנקים הבריטיים ואחרים כדי להעבירו, ואילו הבנקים הזרים הציעו אשראי קצר טווח לסוכנים הגדולים כדי למשוך את העסקים.[6] העברות הכספים היו אפוא אחת הנקודות הראשונות שבהן נגעו בנקי החליפין ישירות בכלכלה האסייתית של הנמל.

מהשטר הדוקומנטרי לאשראי הדוקומנטרי

בשטר הדוקומנטרי קנה הבנק את תביעתו של היצואן כלפי הקונה. באשראי הדוקומנטרי, שהתפשט בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20, נטל בנק על עצמו התחייבות משלו לשלם ליצואן כנגד הצגת מסמכים תואמים. היצואן כבר לא היה תלוי באיתנות האשראי של קונה מרוחק, משום שהחזיק בהבטחה של בנק. הבנק של הקונה, מצדו, שילם רק כאשר המסמכים הראו שנשלחה ובוטחה סחורה התואמת את החוזה.

כללים בינלאומיים למכשיר זה נקבעו מאוחר יותר. לשכת המסחר הבינלאומית (ICC) פרסמה לראשונה את הכללים והנוהגים האחידים לאשראים דוקומנטריים (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits) בשנת 1933. הגרסה הנוכחית, UCP 600, אושרה על ידי ועדת הבנקאות של ה־ICC בפריז ב־25 באוקטובר 2006, נכנסה לתוקף ב־1 ביולי 2007 וכוללת שלושים ותשעה סעיפים.[7] הכרך על ז'נבה מתאר את פעולת האשראי הדוקומנטרי

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

בסחר הסחורות של ימינו, ובכלל זה את עקרון ההתאמה הדווקנית לתנאים הדוקומנטריים.[8] חלק H של ספר זה בוחן את השימוש בו בסינגפור, שהפכה לאחד המרכזים העיקריים בעולם למימון סחר בסחורות.

דיני השטרות בסינגפור העצמאית

הדין האנגלי של השטרות שרד את סוף השלטון הקולוניאלי. חוק שטרי החליפין של סינגפור (Bills of Exchange Act 1949) מבוסס על החוק האנגלי משנת 1882 וחל על שטרי חליפין, שיקים ושטרי חוב.[9] למסמכי הנייר של הסחר הקולוניאלי ניתנו מאז מקבילות אלקטרוניות. חוק העסקאות האלקטרוניות (תיקון) (Electronic Transactions (Amendment) Act 2021), שפורסם ברשומות ב־12 במרץ 2021 ונכנס לתוקף ב־19 במרץ 2021, אימץ בשינויים את חוק המודל של UNCITRAL בדבר רשומות אלקטרוניות סחירות. הוא מאפשר לשטרי חליפין, לשטרי חוב ולשטרי מטען להתקיים כרשומות אלקטרוניות סחירות בעלות תוקף משפטי זהה לזה של נייר.[10] כך ממשיכים המכשירים שבנקי החליפין קנו במאה ה־19 להתקיים בצורה דיגיטלית.

הערות

1. Wikipedia, “Bills of Exchange Act 1882” (נצפה בנובמבר 2026): אישור מלכותי וכניסה לתוקף ב־18 באוגוסט 1882; נוסח על ידי Sir Mackenzie Chalmers; ההגדרה בסעיף 3 של שטר חליפין כ־“An unconditional order in writing addressed by one person to another”. ↩

2. Civil Law Ordinance 1878 (Straits Settlements), לימים סעיף 5 ל־Civil Law Act (Cap. 43); ראו פרק III של חלק A. ↩

3. על תקופת הפירעון של שטרות המזרח (מעבר משישה לשלושה חודשים לאחר הצגה בשטרות הודיים; שערי המצרים לשטרות בנקאיים לארבעה חודשים לאחר הצגה בשנות ה־90 של המאה ה־19), ראו את מדריך הבנקאות “Anglo-Indian Banking” (chestofbooks.com) ואת דוחות המטבע של יישובי המצרים. ↩

4. Toshio Suzuki, “British Overseas Banks’ Activities in the London Financial Market Before the First World War”, בתוך *The Development of International Banking in Asia*, Springer, 2020, תקציר: הבנקים השקיעו בשטרות, ב־Indian

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Council Bills, במטילי מתכת יקרה, באגרות חוב, בפיקדונות אצל בנקים כתבים ובכספים לפי דרישה "while avoiding exchange and credit risk". ↩

5. Wikipedia, "Straits dollar" (נצפה בנובמבר 2026): בשנת 1906 the Straits dollar "was pegged to two shillings four pence". ↩

6. Ryoichi Hisasue, "Chinese Banking Business in Singapore", עמ' 13–14: סינגפור became a central accumulation point for remittance funds throughout" Southeast Asia"; סוכני העברות פרטיים "developed relationships with British and other banks to use their remittance networks"; בנקים זרים "began to provide short-term credit or other financial benefits to major remittance agents". ↩

7. Wikipedia, "Uniform Customs and Practice for Documentary Credits" (נצפה בנובמבר 2026): הכללים "UCP 600 first promulgated in 1933"; אושר על ידי ועדת הבנקאות של ה־ICC בפריז ב־25 באוקטובר 2006; "formally commenced on 1 July 2007"; 39 סעיפים; גרסה מעודכנת של eUCP נכנסה לתוקף בשנת 2023. ↩

8. Ressos, *Genève, place financière internationale*, partie H, chapitre I, section « Le crédit documentaire », על האשראי הדוקומנטרי, תפקיד האישור (confirmation) ו־RUU 600. ↩

9. Bills of Exchange Act 1949 (2020 Rev. Ed.), Singapore Statutes Online. ↩

10. Allen & Gledhill, "Electronic Transactions Act amended on 19 March 2021 to include electronic transferable records": חוק התיקון "gazetted on 12 March 2021" ובתוקף מ־"19 March 2021"; אימוץ "with modifications" של "UNCITRAL Model Law on Electronic Transferable Records; תחולה על "transferable documents or instruments, such as bills of exchange, promissory notes, and bills of lading". ↩

Disclaimer

This article is provided for general information only. It is based on publicly available sources as at its date of publication. These sources have not been independently verified against licences, regulatory registers or the records of the entities concerned. It is not legal, tax, financial or investment advice.

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.

Nor is it a recommendation to invest in, transact with or use the services of any entity mentioned. Law and regulation change frequently, so the content may be incomplete or outdated. To the fullest extent permitted by law, Dr Alexander Ressos and the publisher of SingaporeIQ exclude all liability for loss or damage arising from the use of or reliance on this article. Readers should obtain advice on their specific circumstances before acting or refraining from action.

Names and trademarks of the entities discussed belong to their owners and are used for identification only. Their mention implies no endorsement, affiliation or allegation of wrongdoing. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. Corrections and updates: contact@ressos.com.

© 2026 Dr Alexander Ressos. This article may be quoted with attribution to SingaporeIQ (SingaporeIQ.com). Reproduction in full and any commercial use require prior written consent. The Legal Terms at https://singaporeiq.com/legal-terms apply.

Author contact: Dr Alexander Ressos, TEP · contact@ressos.com

© 2026 Dr Alexander Ressos. General information only, not legal, tax or investment advice. No client relationship is created. All Singapore law advice is provided by a duly licensed and regulated firm of Singapore advocates and solicitors only on the basis of an express written letter of engagement. More information at SingaporeIQ.com and ressos.com.sg.